מחשבת קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

ברכות ה:

בכורות לו

עניין: מעשה דרבי יהושע ורבן גמליאל

בן יהוידע

דף ל"ן. מ"ל רבי יהושע לגו. קשה לך הכא ס"ד ומי הכריחו להפחים ח"ו. וכ"ל בס"ד דידוע מ"ס הרב פ"ע בברכות בהך שובדא דשאל רבי"ע על הפלת ערבית דקאמר התם עמד השואל ושאל דורכם היה שאין בעל השאלה בוחל מן החכמים כבהמ"ד מלא ים יחד ממונה על דבר זה שהוא ישאל כל השאלות אשר יגידו לו השואלין, ולכן כאן כ"י לא רצה את רבי לדוק בוחל בבהמ"ד ולא ידע שאלה זו היא של רבי לדוק, לך קודם זה כשאל רבי לדוק מן כ"י ומ"ל דים לחלק בין מבר לעם החרן לאו על כל מבר הורה כן אלא רק הודה על רבי לדוק שהיה מוחזק ומפורסם בלדקות וחסידות ואין לו תמוד ממון והוא אשר התענה ארבעים שנה על יושלים, ובודאי דים לחלק בין דיניה לכין שאר מביריס בשהס, וכיון דשאל השואל על מבר בשהס, מ"ל כ"י לאו דוקא כך הוא הדין, אבל רבי לדוק שאני, והנה כ"ג היה ימיר בדבר זה שלא הממין עד שיסיב לו כ"י תשובה על שאלתו למה אמר הן, אלא תכף ומיד מ"ל עמוד על רגליך שעשה לו בזיון, מז אמר כ"י שם הואיל לו אני לא אמרתי הן אלא לרבי לדוק דים לחלק בין אבר מוחזק ומפורסם לבין אבר בשהס אז היה בוש כ"ג מן הבזיון שעשה לו לכ"י, על כן אמר מוטב שאשתוק ואעשה עלמי כאלו הבאשני, ודין עשה לי כ"ג כזאת כדי שלא יבוש כ"ג. ולאה כמה היה אחוד כ"י ז"ט:

פניני הרמ"ע מפאנו – ליקוטי הש"ס

ובהכרח יש לפרש הלשון הזה בדרך סוד. מתחילה עלה על דעת רבי יהושע לחלק בין כהן חבר לעם הארץ כמו שהיה הדין בזמן שבית המקדש קיים כי אין כהן חבר חשוד להטיל מום בבכור בהמתו בכוונה. והוא חשב להעמיד הדין כמו בזמן הבית כי הישועה קרובה לבוא ואין הדבר תלוי אלא בנו, כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין צח.) היום אם בקולו תשמעו. ואחר כך חזר בו כשראה בעין חכמתו את אורך הגלות המר הזה ושיעבוד מלכיות ועולם הקשה עד שכולנו אשמים אנחנו מתוך טירוף העבודה וקושי השיעבוד, ולא ידענא חילוק בין כהן חבר לעם הארץ. ועל כן בחזרתו אמר מילתא בטעמא, "אילמלי אני חי והוא מת יכול אני להכחיש את המת עכשיו שאני חי והוא חי היאך החי יכול להכחיש את החי". והוא מאמר מליציי כאילו הקב"ה אומר כן. והיינו שהקב"ה גואלנו ומושיענו חי וקיים לעולם. אמנם גם חטאינו והמקטרג הנעשה מהם, הנצרכים ליבטל בגלות, עודם בעולם ולא מתו וגובים את עונשנו על ידי הגלות והשיעבוד. וזהו "אילמלי אני" גואל ישראל "חי" "והוא" המקטרג "מת" "יכול אני להכחיש את המת" ולהביא צדק עולמים. "ועכשיו שאני חי" "והוא" המקטרג "חי" ועדיין לא עבר ובטל מן העולם כי אין איש שם אל לבו לבטלו בתשובה הגונה, היאך תהיה הגאולה קרובה כל כך נגד מדת הדין והמקטרג. ומטעם זה אני מודה שבזמן הזה אין חילוק בין כהן חבר לעם הארץ, ולא כמו בזמן הבית. וכל דברי רבי יהושע קיימים, כי גם הראשונים והאחרונים בהוראה זו כולם אמת וצדק בזמנים מחולפים. (חיקור דין ב יז, קל"ד; שו"ת יד)

חק נתן

תוס' בד"ה רבי חוצפית המתורגמן מעשרה הרוגי מלכות עכ"ל. לא ידענא מאי אתו לאשמעינן ואפשר שרמזו לן לתרץ מאי דקשיא ליה לאחֵר שחטא דחזא לישנא דר' חוצפית המתורגמן דהוה גריר ליה דבר אחר אמר פה שהפיק מרגליות ילחך עפר כדאיתא בפ"ק דקידושין דף ט"ל ע"ב ולכך רמזו לן דממעשה דהכא מיתרצא שידוע שהקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה והיה לו לרבי חוצפית המתורגמן כשראה שגזר ר"ג על ר' יהושע שיעמוד על רגליו היה לו לשתוק[1] ולא להניח לר' יהושע באותו צער עד שריננו כל העם ואמרו לו לישתוק לכך נענש במדה כנגד מדה שאותו פה שהיה מפיק מרגליות היה מלחך עפר אע"פ שגזירה היא שכך עלה במחשבה כמו שידוע ליודעי חן מ"מ מה שהיה מלחך עפר היה מסיבת זה ודו"ק והשם הטוב יכפר בעדנו.